

WARBIXIN FAALLO

2

DISEEMBER

2023

**HORUMARKA
BANGIYADA
SOOMAALIYA**

    @maganforum

www.maganforum.com

info@maganforum.com

Horumarka Bangiyada Soomaaliya

1.1. HORDHAC

Bangiyada Soomaaliya waxa ay la kulmeen caqabado iyo horumarro ka dhashay xasillooni darro siyaasadeed iyo colaado, kuwaas oo hor istaagay kobaca iyo xasilloonida. Si kastaba ha ahaatee, dadaaladii ugu dambeeyay ayaa lagu sameeyay dib u dhiska iyo casriyeynta waaxda, taasoo horseeday horumar wanaagsan. Taariikh ahaan, Soomaaliya waxay lahayd qayb bangi oo si wanaagsan u shaqeysa ka hor dagaalkii sokeeye ee 1991. **Bangiga dhexe ee Soomaaliya** oo la aasaasay 1960-kii, wuxuu door muhiim ah ka qaatay nidaaminta iyo kormeerka bangiyada. Si kastaba ha ahaatee, dagaaladii sokeeye ayaa si ba'an u carqaladeeyay qeybta bangiyada, taasoo keentay inay xirmaan inta badan bangiyada iyo burburka bangiga dhexe. Natiijo ahaan, nidaamyada xawilaadda lacagaha ee aan rasmiga ahayn, ayaa u soo baxay habka koowaad ee kala gudbinta lacagaha (Axmed, A. A., & Ahmed, N., 2017).

Dowladda Soomaaliya iyo saaxiibada caalamiga ah waxay qaadeen tillaabooyin lagu dhisayo hannaan cusub oo sharci ah iyo dib u soo celinta Bankiga Dhexe ee Soomaaliya, iyadoo la xoojinayo awoodiisa dhinaca habaynta, kormeerka, iyo hirgelinta siyaasadda lacagta. Waxaa intaa dheer in bangiyo shisheeye ah oo ku soo qulqulaya suuqyada Soomaaliya, kuwaas oo qayb ka qaatay balaadhinta adeegyada bangiyada iyo soo saarista teknoolojiyadda iyo agabka cusub (Bangiga Adduunka, 2016, Axmed, A. A., & Axmed, N., 2017). Iyadoo ay jiraan horumarradaas wanaagsan, haddana caqabadaha ayaa weli taagan, sida helitaanka adeegyada maaliyadeed oo xaddidan, kaabayaasha dhaqaalaha oo daciif ah, iyo kalsooni la'aanta hay'adaha maaliyadeed ee rasmiga ah. Walaaca amniga ee socda ayaa khatar ku ah xasilloonida iyo kobaca qaybta bangiyada (Bangiga Adduunka, 2020). Si kastaba ha ahaatee, dadaallada dib-u-dhiska iyo horumarinta qaybta bangiyada ayaa muujinaya sida ay uga go'an tahay dowladda Soomaaliya iyo saaxiibada caalamiga ah si loo horumariyo ka mid noqoshada maaliyadeed iyo taageerada horumarinta dhaqaalaha (Axmed, A., 2018).

1.2. BAAXADDA WARBIKINTA

Baaxadda warbixintan oo cinwaaneedu yahay “**Horumarka Dhanka Bangiyada ee Soomaaliya**” ayaa noqonaysa in si guud loo eego horumarka, caqabadaha, iyo hindisayaasha la xiriira kobaca iyo isbeddelka waaxda bangiyada Soomaaliya.

1.3. UJEDKA WARBIKINTA

Ujeedada warbixintan ayaa ah in aan akhristayaasha ugu wargaliyo xaaladda bangiyada Soomaaliya ay ku sugan yihiin iyo sida ay u siyaadinayaan kobaca iyo xasilloonida. Waxay hoosta ka xariijinaysa muhiimadda ay qaybta bangiyada si ficcan u shaqaysaa ku leeyihiin horumarinta dhaqaalaha iyo maaliyad loo dhan yahay. Maqaalku wuxuu sidoo kale ka hadli doonaa caqabadaha iyo khatarta u baahan in wax laga qabto si loo xaqiijiyo horumarka waara ee qaybta.

2. Horumarka Bangiyada Soomaaliya

Sanadihii la soo dhaafay, horumarinta waaxda bangiyada Soomaaliya waxaa lagu asteeyay caqabado iyo horumar labadaba. Kadib Burburkii Bankiga Dhexe iyo Burburkii ka dhashay Dagaaladii Sokeeye ayaa waxaa la isku dayay in dib u dhis iyo casriyeyn lagu sameeyo qeybtaas.

- Qaybta bangiyada ee Soomaaliya waxay la kulantay caqabado iyo horumar labadaba sannadihii la soo dhaafay. Burburkii bangiga dhexe iyo dagaaladii sokeeye ka dib, waxaa la sameeyay dadaallo dib loogu dhisayo laguna casriyeynayo qaybta. Tan iyo markii dib loo yagleelay Bankiga Dhexe ee Soomaaliya 2009-kii, waxaa jiray horumarro la taaban karo oo laga gaaray qaab-dhismeedka sharciyeynta iyo kormeerka qeybta bangiyada. Bangiga Adduunku waxa uu ku hawlanaa sidii uu u xoojin lahaa awoodiisa sharci si loo xaqiijiyo xasiloonida iyo habsami u socodka hay'adaha maaliyadda (Axmed & Axmed, 2017).
- Sidoo kale waxaa suuqa Soomaaliya soo galay Bangiyo shisheeye oo soo jiidatay kobaca dhaqaalaha dalka. Soo gelistoodu waxay ka qayb qaadatay balaadhinta adeegyada bangiyada, soo bandhigida tignoolajiyada cusub, iyo korodhka tartanka. Horumarka tignoolajiyada, sida bangiyada mobilada iyo nidaamka lacag bixinta dhijitaalka ah, ayaa kaalin mug leh ka qaatay horumarinta qaybta bangiyada ee Soomaaliya (Bangiga Adduunka, 2020).
- Waxaa la sameeyay dadaallo lagu horumarinayo maaliyada iyo ballaarinta helitaanka adeegyada bangiyada, sida dhisidda hay'adaha maaliyadda yar yar iyo barnaamijyada aqoonta maaliyadda (Bangiga Adduunka, 2020). Si kastaba ha ahaatee, caqabadaha sida helitaanka xaddidan, kaabayaasha daciifka ah, iyo kalsooni la'aanta hay'adaha maaliyadeed ee rasmiga ah ayaa weli sii wada inay carqaladeeyaan horumarinta qaybta (Axmed & Axmed, 2017).

3. Dadaalada Horumarinta Bangiyada Soomaaliya

Horumarinta qaybta bangiyada ee Soomaaliya waxay ahayd hannaan adag oo tartiib tartiib ah, oo lagu asteeyay caqabadaha iyo horumarka labadaba. Waxqabadyada muhiimka ah waxaa ka mid ah:

- Dib-u-dhiska Sharciqa Qaab-shaqada. Soomaaliya waxa ay xoojisay awoodda nidaaminta, dhiirrigelinta gelitaanka bangiyada shisheeye, soo dhawaynta tignoolajiyada iyo hal-abuurka, horumarinta ka mid noqoshada maaliyadda, wax ka qabashada walaacyada amniga, iyo abuuritaanka Ururka Bangiyada Soomaaliya (SBA). Bangiga dhexe ee Soomaaliya ayaa dib loo asaasay sanadkii 2009 si loo soo celiyo kalsoonidii lagu qabay nidaamka maaliyadda iyo in loo helo aasaas xasiloon oo ku aaddan qeybta bangiyada. SBA waxa ay ka shaqaynaysay sidii ay kor ugu qaadi lahayd awoodeeda ay ku kormeerto bangiyada oo ay meelmariso xeerar caqli gal ah, dhisidda xirfadaha lagama maarmaanka ah iyo khibrada gudaha bangiga dhexe. Dhiirrigelinta soo galitaanka bangiyada shisheeye waxay ka qayb qaadatay balaadhinta adeegyada bangiyada iyo soo bandhigida alaabada iyo tignoolajiyada cusub (Axmed & Axmed, 2017).
- Horumarka tignoolajiyada. Soomaaliya waxaa la qaatay horumarka tignoolajiyada si looga gudbo caqabadaha kaabayaasha iyo wanaajinta helitaanka adeegyada maaliyadeed, iyadoo bangiyada mobilada iyo nidaamyada lacag bixinta digital ay noqdeen kuwa caan ah. Waxaa la sameeyay dadaallo lagu horumarinayo ka mid noqoshada maaliyadeed iyo ballaarinta adeegyada bangiyada Soomaaliya, oo ay ka mid yihiin sameynta hay'ado maaliyadeed oo yar-yar iyo hirgelinta barnaamijyada aqoonta maaliyadda si dadka lagu baro faa'iidooyinka iyo muhiimadda adeegyada maaliyadeed ee rasmiga ah (Bangiga Adduunka, 2020).

- Intaa waxaa dheer, Midowga Bankgiyada Soomaaliyeed (SBA) ayaa fure u ah kobcinta wadashaqeynta bangiyada Soomaaliya. Waxay fududaysaa shirarka si wax looga qabto caqabadaha caadiga ah, la wadaago hababka ugu wanaagsan, iyo sahaminta fursadaha iskaashiga, kor u qaadida xasilloonida iyo waxtarka qaybta bangiyada. SBA waxay matalaysaa danaha bangiyada xubnaha ka ah waxayna u dooda deegaan sharciyeed, siyaasado, iyo dibuhabayn taageero ah. Waxa kale oo ay abaabushaa barnaamijyo tababaro iyo siminaaro lagu horumarinayo tayada iyo xirfada qaybta (Bangiga Dhexe ee Soomaaliya, 2016).

Gabagabadii, horumarinta qaybta bangiyada Soomaaliya waxaa qaabeeyey hindiseyaal dhowr ah oo muhiim ah, oo ay ka mid yihiin dib-u-dhiska qaab-dhismeedka sharciyeed, xoojinta awoodda sharciyeed, dhiirigelinta gelitaanka bangiyada shisheeye, kor u qaadista ka mid noqoshada maaliyadeed, iyo wax ka qabashada walaacyada amniga.

4. Caqabadaha Hareeyay Horumarka Bangiyada Soomaaliya

- Bangiyada Soomaaliya waxa ay wajahayaan caqabado dhowr ah, oo ay ka mid yihiin colaado daba dheeraaday, qaab-dhismeedka sharciyeed oo daciif ah, kaabayaal la'aan, iyo helitaanka adeegyada maaliyadeed oo xadidan. Colaadda joogtada ah iyo xasillooni-darrada siyaasadeed waxay horseeday burburkii laamihii bangiyada, luminta kalsoonida macaamiisha, iyo khalkhal ku yimi hawlihii bangiyada (Muumin, A. A., 2018, Ahmed and Ahmed 2016). La'aanta qaab-sharciyeed adag ayaa sidoo kale caqabad ku ah maamul wax ku ool ah, maaraynta khatarta, iyo hababka ilaalinta macaamiisha, abuurista fursadaha lacag-dhaqidda iyo maalgelinta argagixisada.
- Kaabayaasha teknoolajiyada ee xaddidan ee Soomaaliya ayaa sidoo kale keenaya caqabado, iyadoo maqnaanshaha koronto la isku halleyn karo, isku xirnaanta internetka, iyo kaabayaasha aasaasiga ah ee bangiyada oo caqabad ku ah bixinta adeeyo maaliyadeed oo hufan oo sugan (Axmed, A. M., 2020). Intaa waxaa dheer, qayb muhiim ah oo ka mid ah dadka Soomaaliyeed ayaa la'aan helidda adeeyo maaliyadeed oo rasmi ah taas oo ay ugu wacan tahay caqabadaha juqraafiyeed, kharashyo badan, iyo aqoon-dhaqaale oo hooseeya (Ciise, H. H., & Abdi, I. B., 2017).

Gabagabadii, wax ka qabashada caqabadahan ayaa muhiim u ah kobaca waaxda iyo guud ahaan economic development of Somalia.

5. Soojeedino

Si loo dardar geliyo horumarinta qeybta bangiyada Soomaaliya, waxaa laga soo jeedin karaa talooyin dhowr ah, waxaana ka mid ah kuwan soo socda:

1. Hirgeli qaab-dhismeed sharciyeed adag oo hufan si kor loogu qaado xasilloonida, isla xisaabtanka, iyo u hoggaansanaanta.
2. Maalgelinta barnaamijyada waxbarashada maaliyadda si kor loogu qaado wacyiga adeegyada bangiyada iyo faa'iidooyinka ay ka mid ah dadweynaha guud.
3. Dhiirigelinta hal-abuurka iyo qaadashada tignoolajiyada iyadoo la qaadanayo xalalka bangiyada dhijitaalka ah, sida bangiyada mobilada iyo nidaamyada lacag bixinta ee internetka.

4. Kobcinta maaliyad loo dhan yahay iyadoo la ballaarinayo helitaanka adeegyada bangiyada ee dadyowga aan loo adeegin, sida bulshada miyiga ah iyo haweenka.
5. Hagaajinta kaabayaasha tiknoolajiyada ee bangiyada si ay u taageeraan macaamil maaliyadeed oo hufan isla markaana sugan.
6. Dhiirigelinta iskaashiga bangiyada Soomaaliyeed iyo hay'adaha maaliyadda ee caalamiga ah si loo fududeeyo gudbinta aqoonta iyo helitaanka raasumaalka.

6. Gunaanad

Bangiyada Soomaaliya ayaa laga dareemay kobac weyn, iyadoo bangiyo cusub iyo adeegyada maaliyadeed ay ku baaheen guud ahaan dalka. Tani waxay fududaysay kobaca dhaqaalaha, kor u qaaday ka mid noqoshada maaliyadeed, iyo kor u qaaday fursadaha maalgashiga. Si kastaba ha ahaatee, caqabadaha sida helitaanka adeegyada maaliyadeed ee miyiga oo xaddidan, kaabayaasha oo aan ku filnayn, iyo la'aanta shaqaale xirfad leh ayaa weli taagan. Intaa waxaa dheer, welwelka ku saabsan lacag-dhaqidda, maalgelinta argagixisanimada, iyo hab-dhaqannada maamul ee daciifka ah ayaa loo baahan yahay in lagu wajaho iyada oo la xoojiyey kormeerka sharciyeed. Si loo xaqiijiyo horumar waara, dowladda, hay'adaha sharci dejinta iyo hay'adaha bangiyada waa inay si wadajir ah uga shaqeeyaan wax ka qabashada arrimahan, oo ay ku jiraan maalgashiga kaabayaasha, kor u qaadista aqoonta maaliyadeed, iyo horumarinta qaab-dhismeed sharciyeed oo adag. Wadashaqeynta saaxiibada caalamiga ah waxay sidoo kale siin kartaa taageero dhaxalgal ah xagga dhisidda awoodda iyo taageero farsamada..

Raadraac:

- Ahmed, A. (2018). The Role of Central Banks in Promoting Financial Stability in Somalia. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 6(7), 123-133.
- Ahmed, A. A., & Ahmed, N. (2017). Development of the banking sector in Somalia. *Journal of African Business*, 18(3), 315-332.
- Ahmed, A. M. (2020). Challenges and prospects of financial inclusion in Somalia. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 8(2), 1-15.
- Ahmed, M. A., & Ahmed, A. M. (2016). The impact of conflict on the development of the banking sector in Somalia. *Journal of African Business*, 17(3), 361-375
- Central Bank of Somalia. (2016). Annual Report 2015. Retrieved from https://www.somalibankers.org/uploads/1/3/5/7/13572802/annual_report_2015_final.pdf
- Isse, H. H., & Abdi, I. B. (2017). Infrastructure challenges and the development of the Somali banking sector. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 5(5), 192-200

Mumin, A. A. (2018). Reviewing the regulatory framework of the Somali banking sector. *International Journal of Business and Social Science*, 9(1), 28-37.

Somalia Banking Association. (n.d.). Advocacy and Representation. Retrieved from <https://www.somalibankers.org/advocacy>

Somalia Banking Association. (n.d.). Capacity Building and Training. Retrieved from <https://www.somalibankers.org/capacity-building>

World Bank. (2020). *Somalia Economic Update: Rebuilding Institutions, Restoring Hope*. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/country/somalia/publication/somalia-economic-update-rebuilding-institutions-restoring-hope>

DISEEMBER

20

23

    @maganforum